

Bij de Werven

Gilde Utrecht

jaargang 25 nummer 2, augustus 2024

Colofon

Bij de Werven is een voortzetting van Gilde Utrecht Nieuws

Gilde Utrecht is een vrijwilligersorganisatie van vijftigplussers waarin ongeveer tweehonderd mensen hun ervaring - opgedaan in werk en hobby - belangeloos inzetten voor Utrechtse stadgenoten.

Aan dit nummer werkten mee

Ben Cals, Han Davidse, Claudia van Essen, Gerlofke Hekelaar, Henk van Hilten, Hans Marcelis, Michiel Plomp, Pieter van Rij, Paul Vergeer, Martijn Verviers, Theo van Vliet

Redactie

Thom van Rossum, Cor van Santen, Aart de Veer en Nienke Willemsen

Secretariaat

Gilde Utrecht, Lange Smeestraat 7, 3511 PS Utrecht. Tel. 030 234 32 52
e-mail kantoor@gildeutrecht.nl
website www.gildeutrecht.nl

Drukkerij

Drukkerij All Print te Culemborg

Oplage

250 exemplaren

Sluitingsdatum kopij jaargang 25 nummer 3

1 november 2024

Foto's omslag

Geert van Beek
voorkant: het Duitse Huis
(terrein Karel V)
achterkant: steegje zonder naam
(voorheen Hopsteeg)

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden kopij in te korten. De inhoud van de ingezonden kopij valt buiten de verantwoording van de redactie.

Van de redactie

door Thom van Rossum

Na de wervelende start van *Bij de Werven* kregen we van heel wat Gildemensen complimenten over de nieuwe vormgeving van ons blad en de nieuwe naam. Bij de viering van ons zevende lustrum eind mei werd van de gelegenheid gebruikgemaakt om de redactie te feliciteren met dit succes. Hierdoor gesterkt gaan we vrolijk verder.

In dit zomernummer aandacht voor het geestelijk welzijn van vrijwilligers, het historische groen in de stad en daarbuiten. Inburgeraars hebben een mooie plek gevonden in het Welkomhuis waar ze kunnen werken aan hun Nederlands of fietslessen kunnen volgen. Het Waterliniemuseum, als fort Vechten gebouwd met zestien miljoen bakstenen die de tand des tijds hebben doorstaan, vormt een groene oase. Ook het Volksbuurtmuseum doet zijn naam eer aan door het volkse leven in Wijk C in beeld te brengen. Een zeer praktisch middel om nabestaanden te helpen na een sterfgeval is een stamdocument waarin informatie staat over persoonlijke gegevens. In dit nummer wordt duidelijk gemaakt hoe zo'n document tot stand komt. Lees ook hoe een tandarts geïnspireerd werd door zijn patiënten om rondleider te worden. Verder zijn er nog vier andere musea in het Utrechtse die de aandacht trekken. In de column wordt over bomen geboemd en de puzzel heeft als onderwerp architectuur.

De fotopagina's onderstrepen het succes van onze lustrumviering. En dan zijn er nog vele andere onderwerpen die jullie aandacht vragen.

Inhoud

Van de redactie	2
Nieuws uit de Lange Smeestraat	3
Burn-out of bore-out?	
De stad naar de mensen brengen	
In memoriam Johan Carbo	
Vijfendertig jaar Gilde in Villa Jongerius	
Vol vertrouwen	
Van de bestuurstafel	10
Wat speelt er zoal...	
In en om de stad	11
Flora's Hof, koninklijke kwekerij	
Groene oase met 16 miljoen bakstenen	
Van stroopsoldaatjes tot poepton	
Over taal	15
Gildemeesters en -gezellen	
In de schijnwerper	16
Nieuwkomers sneller wegwijs	
Het woord is aan...	18
Ten slotte	19

Burn-out of bore-out?

door Gerlofke Hekelaar

Zeeën van tijd. Alles mag, niks moet. Eindelijk die verre reis maken of saxofoon leren spelen. Maar vooral: geen werkstress meer. Met pensioen gaan is heerlijk en gezond, als je websites als *leeffepensioen.nl* en *succesvoltotennetpensioen.nl* mag geloven. Maar, vertellen deze zelfde websites me: zorg wel dat je actief blijft en ga bijvoorbeeld vrijwilligerswerk doen.

En dat gebeurt dan ook massaal, want jaarlijks doen in Nederland bijna 7 miljoen (!) mensen vrijwilligerswerk en daar zitten ongetwijfeld een heleboel gepensioneerden bij. In Nederland draait bijna het hele maatschappelijke leven op vrijwilligers. Denk aan alle luizenmoeders (en een enkele luizenvader) op de basisschool, de vrijwilligers achter de bar in de sportkantine en de medewerkers van de museumwinkel. Maar ook bij goede doelen, ziekenhuizen, kerken, dierentuinen, asielzoekerscentra, dierenasiels, woonzorgcentra, theaters, landgoederen en ga zo maar door, werken vrijwilligers. En ondanks die 7 miljoen vrijwilligers is er nog steeds een tekort! Kijk maar eens op de site van de Utrechtse vrijwilligerscentrale: daar staan op het moment dat ik dit schrijf 607 vacatures open (ik checkte ook even bij de vrijwilligerscentrale in Amsterdam en daar zijn er 1041).

‘Maar ook al hebben ze in theorie ‘zeeën van tijd’, soms raken vrijwilligers overbelast.’

Bij het Gilde zijn we heel blij met onze (bijna allemaal) gepensioneerde vrijwilligers. Maar ook al hebben ze in theorie ‘zeeën van tijd’, soms raken vrijwilligers overbelast. Iedereen kent wel de vrijwilliger die geen nee kan zeggen. Of de vrijwilliger die zich zo verantwoordelijk voelt dat hij/zij steeds meer hooi op de vork neemt. Of de vrijwilliger die niet alleen vrijwilliger is maar ook mantelzorger en/of oppas-opa of -oma. En dan moet er ook nog tijd zijn voor leuke, gezellige, sociale dingen. En ook al is het vrijwilligerswerk, of iets gezelligs waar je voor uitgenodigd wordt, niet altijd voelt het als een keuze, het kan ook als een verplichting voelen.

‘Terwijl ik me verdiepte in het fenomeen burn-out bij vrijwilligers, kwam ik nog iets anders tegen waar ik nog nooit van had gehoord maar wel herkende, namelijk de bore-out.’

In de jaren dat ik bij het Gilde werk heb ik nu een paar keer meegemaakt dat iemand (tijdelijk) moest stoppen omdat het vrijwilligerswerk te veel werd. En na wat research op het ‘wereld wijde web’ bleek dat een burn-out bij vrijwilligers helaas geen onbekend fenomeen is. Oorzaken kunnen zijn dat het voelt alsof werk nooit af is, dat het lastig is om nee te zeggen omdat je je nu eenmaal gecommitteerd hebt aan de organisatie, dat je het gevoel hebt dat als jij het niet doet,

niemand het doet etc. Gelukkig merk ik dat Gildevrijwilligers over het algemeen goed zijn in het herkennen van signalen van stress en daardoor op tijd aan de bel trekken. Hiermee een echte burn-out voorkomend. Toch zou ik jullie - hopelijk ten overvloede - willen meegeven: let goed op, doe een stap terug als je merkt dat je geen lol meer hebt in het werk maar het gaat voelen als een verplichting. Als je merkt dat je bepaalde taken steeds voor je uitschuift en het vrijwilligerswerk energie kost in plaats van dat het energie oplevert... Want dat zijn signalen van dat er iets niet goed gaat. Of zoals mijn kinderen zouden zeggen: de red flags.

FOTO: TON VERHAGEN

DRUKKE VRIJWILLIGERS OP HET GILDEKANTOOR
(DISTRIBUTIE VAN BIJ DE WERVEN DOOR BART SEIDEL)

Terwijl ik me verdiepte in het fenomeen burn-out bij vrijwilligers, kwam ik nog iets anders tegen waar ik nog nooit van had gehoord maar wel herkende, namelijk de bore-out. Het klinkt misschien als het tegenovergestelde van een burn-out, maar dat is het niet.

Over bore-out is veel minder bekend. Volgens Frouke Vermeulen die hierover in 2015 het boek schreef *Vechten tegen verveling, gevangen in een bore-out* zijn er twee

vormen van bore-out: bore-out door (te) veel werk dat geen voldoening geeft, of bore-out door (te) weinig werk dat ook nog eens te simpel is. De eerste vorm (te veel werk dat geen voldoening geeft) lijkt heel veel op een burn-out, alleen ontstaat dit niet door een teveel aan taken, maar door gewoon te vaak hetzelfde te doen. Dit kan uiteindelijk leiden tot vermoeidheid, prikkelbaarheid, hoofdpijn, stress, vermindering van plezier en levenslust. Eigenlijk dezelfde symptomen als bij een burn-out.

Tja, ben je eindelijk lekker met pensioen, krijg je een burn- of

bore-out! Dat kunnen we natuurlijk niet hebben bij het Gilde. Dus: verveel je je te pletter? Of kom je om in de taken en heb je er geen zin meer in, maak dan even een afspraak met me, dan gaan we kijken of we er iets aan kunnen doen. En kunnen we niets rustigers, spannenders of ingewikkelders binnen het Gilde vinden, dan liggen er nog 607 andere kansen voor het oprapen bij de vrijwilligerscentrale. Of doe eens gek en doe een tijdje lekker niks. Ook heerlijk en gezond.

De stad naar de mensen brengen

door Theo van Vliet

Hoewel al eerder, in samenwerking met het Odensehuis, enkele presentaties waren gegeven aan ouderen met dementie, ontstond begin 2020 het idee om dit verder uit te breiden en presentaties te gaan verzorgen in diverse woonzorgcentra. De gedachte hierachter was 'als mensen niet (meer) naar de stad kunnen komen, brengen we de stad naar hen toe'.

Als gevolg van de coronapandemie moesten deze plannen helaas twee jaar in de ijskast blijven, maar in 2022 zijn we gestart! De eerste presentaties vonden plaats in de Lindenburg, een woonzorgcentrum aan de Maliebaan. Hier verzorgen we sinds begin 2022 iedere derde dinsdag van de maand een presentatie van een uur met zeer uiteenlopende onderwerpen zoals de Utrechtse haven, pelgrimage, waterbeheer, maar ook vermaak in Utrecht en Utrecht in de jaren '50, '60 en '70. De sfeer is erg goed en vaak ontstaan er naar aanleiding van de presentatie en vragen uit het publiek waardevolle gesprekken en wordt er nog gezellig nagepraat. En hoe mooi is het als bij een presentatie over de Oosterspoorbaan, een mevrouw ineens het huis ziet waar ze 35 jaar gewoond heeft!

'Je moet het niet erg vinden als er in je publiek af en toe iemand indommelt.'

Naar aanleiding van deze succesvolle en zeer gewaardeerde lezingen in de Lindenburg is dit idee uitgebreid met presentaties in andere woonzorgcentra in Utrecht. Wel geldt dat je presentatie enigszins aangepast moet worden aan het publiek. Wanneer dit voor een deel bestaat uit ouderen met verschillende vormen en stadia van dementie, is het van belang de presentatie wat korter te maken en de inhoud en je taalgebruik wat aan te passen.

Ook hebben, sinds kort, een paar appartementencomplexen of woongroepen voor ouderen belangstelling getoond en hebben ook daar de eerste presentaties plaatsgevonden. De reacties vanuit de ouderen zelf en de diverse organisaties zijn zeer positief en we gaan dus heel graag door met het geven van deze presentaties. Zeker voor de lezingen in de Lindenburg, waar inmiddels zo'n twintig onderwerpen de revue zijn gepasseerd, zijn we op zoek naar nieuwe onderwerpen en meer Gildevrijwilligers. Of je nou taalvrijwilliger bent, lid van de PR-commissie of bij een ander Gildeonderdeel actief bent, als je een leuke presentatie (met PowerPoint want beeldmateriaal is heel belangrijk) kan en wil geven, dan horen we graag van je!

Een presentatie over de geschiedenis (en de restauratie) van de Domtoren staat bijvoorbeeld hoog op het wensenlijstje, net als een presentatie over de Utrechtse koninginparken. Lijkt het je leuk om mee te draaien in het lezingenteam en vind je het niet erg als er in je publiek af en toe iemand indommelt, dan kun je je opgeven bij het Gildekantoor (balie@gildeutrecht.nl). Wil je eerst nog wat meer informatie over hoe zo'n presentatie gaat, stuur dan een mailtje naar Theo van Vliet (tv.van.vliet@casema.nl).

In memoriam John Carbo

door Gerlofke Hekelaar

Er zijn vrijwilligers bij het Gilde die ik niet snel zal vergeten. Oudjournalist en docent journalistiek Johan Carbo, die begin mei onverwacht overleed aan een hartstilstand, was er zo een. Hij werkte bij het Gilde als taalvrijwilliger, maar kwam niet op gezellige Gildebijeenkomsten, niet op plenaire vergaderingen of eens een keertje langs op kantoor. Toch kreeg ik het gevoel hem te kennen en dat kwam door de zeer uitgebreide mails die hij mij (en Nienke en Samenspraakcoördinator Afke) stuurde. In zijn mails aan mij behandelde hij eigenlijk altijd twee thema's: zijn grote liefde voor zijn vrouw en muze Ellen, voor wie hij mantelzorger was, en de kwaliteit van het vrijwilligerswerk. Dat laatste was in zijn ogen bij het Gilde niet helemaal op orde, want hij legde de lat hoog, zeer hoog. Anderhalf uur gezellig praten met een deelnemer was niet zijn idee van taalvrijwilliger zijn. Gestudeerd moest er worden, want ook voor zijn taalmaatjes legde hij de lat hoog. Hij wilde alleen deelnemers die zeer gemotiveerd waren en

hard wilden werken. Gelukkig vond hij die onder andere in geneeskundestudent Helin uit Syrië, die hij na de dood van zijn vrouw bij zich in huis nam en als zijn dochter beschouwde. Hij begeleidde haar dagelijks bij haar studie, bracht haar met de auto naar stageadressen en maakte elke ochtend een vers kopje koffie voor haar. Voor Helin is het overlijden van Johan een enorme klap. Johan maakte het verschil in haar leven en laat een groot gat achter. Twee maanden voor zijn dood schreef Johan op zijn persoonlijke blog (johancarbo.nl) *Liefde is het mooiste woord in onze taal. Hechten komt in de buurt.*

Vijfendertig jaar Gilde in Villa Jongerius

Op 31 mei vierden we ons zevende lustrum in de prachtig gerestaureerde fabriekshal bij Villa Jongerius. Op het programma stond ook een voordracht van een van de kleinzoons van Jan Jongerius, de oprichter en ontwerper van het bijzondere pand.

Willem ter Steege vertelde de boeiende geschiedenis van zijn opa Jan Jongerius, de hovenier die autodealer werd. Hieronder een korte samenvatting (bron: website Villa Jongerius).

Jan Jongerius (1888-1941) werd geboren in de Utrechtse hoveniersfamilie Jongerius van Bastiaan Jongerius. Hij begon zijn carrière in de groentehandel van zijn vader. Het hoveniersbedrijf verzorgde onder andere de levering van groente en fruit aan de vele kazernes in en rondom Utrecht.

Transport met paard en wagen maakte in deze periode plaats voor de automobiel en zo kwam Jan Jongerius in 1921 in contact met de Texas Company (Texaco). In opdracht van dit Amerikaanse bedrijf plaatste hij de Texaco benzinepompen door heel Nederland.

Jan Jongerius werd vervolgens in 1925 officieel Forddealer met onder andere garages in Utrecht, Amsterdam en Arnhem en werd in Utrecht al snel bekend onder zijn bijnaam Jan Ford.

Tijdens de vele reizen deed hij waarschijnlijk zijn ideeën op voor het ontwerp van zijn opvallende kantoor, tuin en villa 'Bastiaanshof' in 1938.

Het complex van villa, tuin en kantoor is een architectonisch hoogstandje in een stijl die een eigenzinnige mix is van het Moderne Bouwen en on-Nederlandse art-decomotieven ontworpen door Jan Jongerius zelf.

Het complex weerspiegelt tot in de details de geest van Jan Jongerius, die zich in alles graag presenteerde als succesvol zakenman. Het woonhuis en het kantoor werden verbonden door een opvallende betonnen pergola.

In 1941 stierf Jan Jongerius plotseling op 52-jarige leeftijd. Met zijn overlijden en het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog kwam er snel een einde aan het succesverhaal van Jan Jongerius. In 1954 werd het bedrijf failliet verklaard en in 1955 kwam het gehele Jongeriussterrein, inclusief het woonhuis en het kantoor, in bezit van Defensie.

In 2006 werd door een aantal kleinkinderen de Stichting Vrienden van het Jongerius Complex opgericht met als doel het behoud en de restauratie van het totale complex. Mocht je de feestelijkheden gemist hebben en toch eens een kijkje willen nemen bij Villa Jongerius? Het complex is niet voor publiek toegankelijk, maar twee keer per jaar wordt een rondleiding georganiseerd waarvoor je je via de website <https://www.villajongerius.nl/rondleiding> kan inschrijven.

Vol vertrouwen

door Hans Marcelis

Op naar het volgende lustrum! Met deze woorden eindigde ik op 31 mei mijn praatje bij de lustrumviering, terwijl ik het daarvóór vooral over het verleden had en over de vele redenen om trots te zijn op ons Gilde anno 2024. Het was een prachtig feest in een allerbeste stemming en het 'wij-gevoel' overheerste. Een en ander was uitstekend georganiseerd door de lustrumcommissie die daarvoor ook even in het zonnetje werd gezet en gedecoreerd met een door Gerlofke gemaakt rozet. Kortom een dag om met grote tevredenheid op terug te kijken.

'Het 'wij-gevoel' overheerste.'

Toch heb ik één kanttekening: in regelmatige berichten aan alle vrijwilligers was iedereen op de hoogte gehouden van de viering, de datum en de plek (de prachtige Villa Jongerius!). Daarbij werd een en andermaal gevraagd om je tijdig op te geven met het oog op de catering. Tijdens het feest bleek dat ruim twintig mensen zonder bericht gekomen waren! Een verhoging van de feestvreugde, maar een logistiek probleem. Naar mijn mening is dit een vorm van individualisme en vrijblijvendheid die ook bij een vrijwilligersorganisatie als Gilde Utrecht onwenselijk is. De inzet van mensen in allerlei commissies verdient respect van de andere vrijwilligers!

Een van de thema's die ik regelmatig aansnijdt is de samenwerking tussen onze professionals op het Gildekantoor en de vrijwilligers, waartoe ik ook het bestuur reken. In de voorstelling van het Theater Boven Water op de middag van het lustrumfeest werd daar een kostelijke parodie van gemaakt, waar ook ik van genoot. De daarbij herhaalde motto's: Samen en Geen conflicten kwamen daar fraai uit de verf, maar ik kan het niet nalaten te herhalen dat ik die begrippen ook serieus bedoel en dat ze mijns inziens van groot belang zijn voor onze organisatie en de resultaten van het werk. Alleen zo lopen de zaken naar wens én is iedereen blij om deel uit te maken van ons Gilde.

Kijkend naar de toekomst zie ik de opgave om steeds kritisch naar ons (vrijwillige) werk te blijven kijken en open te staan voor nieuwe ideeën en ontwikkelingen. Gelukkig zijn er velen in onze club die daar blij van geven en daarom durfde ik vol vertrouwen de eerste zin van dit stukje te herhalen: Op naar het volgende lustrum.

MARIE JOSÉ FARALDO KRIJGT VAN GERLOFKE DE GILDESPELD

MUZIEKGROEP TAMARIX

THEATER BOVEN WATER SPEELT DE 'DOMTOREN'

GIDSEN BEN CALS EN PAUL VERGEER DRUK IN GESPREK

GIDS ELS JIMKES VERTELT HAAR GILDEVERHAAL

TAALVRIJWILLIGER COR VAN SANTEN EN GIDS BERT BARTEN

GIDS GUUS REITH VERTELT ZIJN ANEKDOTE OVER DE DUITSE GROEP EN DE DOMTOREN

WETHOUDER RACHEL STREEFLAND EN GIDS/BESTUURLID MARIE-LOUISE KUIJPERS

GERLOFKE SPELDT BIJ ANET BRAAMS DE GILDESPELD OP

Wat speelt er zoal...

Tussen de vorige en deze bijdrage ligt een periode die na de geslaagde lustrumviering vooral in het teken staat van zomer en vakantie, ook al draagt het weer niet altijd bij aan dat gevoel.

Het bestuur - dat inmiddels bestaat uit vijf leden, te weten Hans Marcelis (voorzitter), Marie-Louise Kuijpers (secretaris), Frans Pouw (penningmeester) en Martijn Verviers en Thea Boekhout als leden - heeft zich in deze periode beziggehouden met zaken als fondsenwerving, verzekeringen, tussenrapportage aan de gemeente en vergoedingen en attenties. Dat laatste was op verzoek van een van de coördinatiecommissies die meer duidelijkheid wilde over de mogelijkheid om bij bepaalde gelegenheden degenen die zich extra inzetten enigszins te fêteren. Een vast halfjaarlijks punt is het rooster van aftreden en evaluatie bestuur.

Bij die gelegenheid wordt het eigen handelen kritisch bekeken en de termijnen van de bestuursleden worden gezien in het licht van de continuïteit.

Op dat punt is er - ondanks de verheugende recente uitbreiding - wel reden om te wijzen op het feit dat op niet al te lange termijn twee bestuursleden af zullen treden en niet

herkiesbaar zijn. Dat betekent dat er nog steeds behoefte is aan verse krachten, die tijdig ingewerkt moeten worden om die plaatsen in te nemen.

Niet voor het eerst roepen wij onze vrijwilligers op om zelf eens na te denken en om zich heen te kijken. Reacties graag aan de voorzitter.

Midden in het jaar is er ook altijd een gesprek met onze contactpersoon bij de gemeente over de uitkomsten van het vorig jaar, zoals verantwoord in het jaarverslag. Dat gesprek was ook dit jaar heel prettig en leverde, naast enkele suggesties en aandachtspunten, de nodige complimenten op voor onze prestaties en het bereiken van de doelgroepen in de stad.

Ook kwam het financieel jaarverslag aan de orde: het jaar 2023 werd afgesloten met een heel klein tekort, dus ook op dat punt is er reden tot tevredenheid.

Als u dit leest is de vakantie voor de meesten al voorbij en beginnen we met frisse moed en energie aan een nieuw kwartaal.

FOTO: GEERT VAN BEEK

NU DE DOM WEER HELEMAAL TE ZIEN IS, HIER NOG ÉÉN KEER DE DOM IN DE STEIGERS!

Flora's Hof, koninklijke kwekerij

door Michiel Plomp

Met de komst van nieuwe Gildegidsen komen er andere thema's en nieuwe invullingen van oude thema's. Zo kon Michiel Plomp een wandeling over het historische groen in de stad combineren met een bezoek aan de particuliere nieuwe stadstuin Zuylenspiegel in de Zuilenstraat. Deze tuin die normaal gesproken gesloten is voor publiek, is nu de afsluiting van deze wandeling waar de deelnemers, naast uitleg over de tuin, een kopje koffie of thee krijgen. Elke vrijwilliger mag af en toe gratis met een wandeling of fietstocht mee. Geef je dan niet op via de website maar stuur een mailtje naar balie@gildeutrecht.nl met de vraag of je mee kan op de wandeling die je hebt uitgekozen. Geef duidelijk aan dat je Gildevrijwilliger bent; zolang de wandeling niet is volgeboekt mag je gratis mee!

In het kader van de belangstelling voor historisch groen schreef Michiel onderstaand artikel over Flora's hof.

Wist hij ervan? Stond Hendrik van Lunteren hem op te wachten met zijn vrouw en personeel? Of was het een complete verrassing? Op 2 november 1807 betrad koning Lodewijk Napoleon de naast de Domtoren gelegen kwekerij Flora's Hof, sinds 1803 eigendom van Van Lunteren. Die ochtend had de koning eerst de buitenplaats Vollenhoven bezocht, en op de terugweg naar zijn paleis in de Wittevrouwenstraat deed hij de Servetstraat aan en bekeek er de 'Uitlandsche zeldzaame gewaschen, de Orangerie, enz'. Niet lang daarna volgde het predicaat 'koninklijk' voor Flora's Hof. Verwacht of onverwacht, die novemberdag moet een sprookjesachtig moment zijn geweest voor de 27-jarige kweker en (tuin)architect. Zijn leven had sowieso iets van een sprookje.

Hendrik, geboren in 1780, was de zoon van een analfabete dagloner. Over zijn jeugd is weinig bekend. Wel weten we dat de buitenplaats Schoonoord in Doorn daarin een essentiële rol speelde. Zijn vader werkte er, net als zijn oudere broer. Hijzelf zal er ook al jong klusjes geklaard hebben, en wel zo dat hij moet zijn opgevallen bij de kinderloze eigenaar Hendrik Swellengrebel. Deze nam hem namelijk op in zijn huis en zorgde ervoor dat hij een goede opleiding kreeg. Swellengrebel had een grote belangstelling voor de tuinkunst, in het bijzonder voor exotische planten, en bracht die over op zijn pupil. De twee hebben zelfs samen een tuinenreis door Engeland gemaakt. Uiteindelijk werd de protegé op allerlei manieren bedacht in het testament van zijn weldoener.

'Die novemberdag moet een sprookjesachtig moment zijn geweest voor de 27-jarige kweker en (tuin)architect. Zijn leven had sowieso iets van een sprookje.'

FOTO: MICHEL PLOMP

FLORA'S HOF

Hendrik erfde niet alleen Swellengrebels botanische bibliotheek en een gedeelte van diens kleren, maar ook alle mogelijk stekken uit de tuin van Schoonoord. Bovendien ontving hij een som geld, zodat hij een eigen bedrijf kon beginnen. Als locatie daarvoor koos hij de oude Bisschopshof

FOTO: FOTODIENST GAU FOTOGRAAF

TOEGANGSPOORT VAN FLORA'S HOF IN 1991

naast de Domtoren. Het bisschoppelijk paleis was kort tevoren afgebroken en het omliggende terrein stond in 1803 te koop. Voor een kwekerij was dat een curieuze plek, zo midden in de stad, maar zeker opvallend! Overigens was het terrein ruim drie keer, misschien wel vier keer zo groot als het huidige plantsoen Flora's Hof.

Drie generaties Van Lunteren hebben op deze plek gewerkt, van 1803 tot 1910. Ze waren behalve kwekers ook ontwerpers van parken en buitenplaatsen, vergelijkbaar met de tegenwoordig bekendere Zochers. Prominente locaties waar ze gewerkt hebben, zijn de buitenplaatsen Soestdijk, Vollenhoven, Drakensteyn, Huis Doorn en Oostbroek. Ook het eerste ontwerp voor de tuinen van Artis in Amsterdam kwam uit de Servetstraat, en in Utrecht ontwierpen ze bijvoorbeeld het park rond Het Hoogeland. Uiteindelijk heeft de derde generatie Van Lunteren ervoor gekozen om Flora's Hof te verkopen (aan de bloemist Theodorus van Gendt). Inmiddels had de familie toen al riante woonhuizen voor zichzelf gebouwd op het terrein, dat wil zeggen aan het Munsterkerkhof, het latere Domplein.

Tegenwoordig wordt het restant van de 'koninklijke kwekerij' prachtig verzorgd door een groep enthousiaste vrijwilligers. De bijzondere elementen in Flora's Hof, zoals de palmboom, het plantentheater en de kuipen, herinneren aan die glorieuze dagen van Hendrik van Lunteren, die er eens onze eerste koning rondleidde.

FOTO: PRIVÉARCHIEF

DE VRIJWILLIGERS VAN FLORA'S HOF (RECHTSONDER MICHEL PLOMP)

Verder lezen? D. Vermeulen, *Een familie van (tuin)architecten en bloemisten. Drie generaties Van Lunteren in 19e-eeuws Utrecht*, Tijdschrift Oud-Utrecht 94 (juni 2021), nr. 3, p. 29-33. En natuurlijk: nr. 10 'Flora's Hof' in Gilde Utrecht onthult geheimen van de stad.

Groene oase met 16 miljoen bakstenen

door Cor van Santen

Een bezoek aan fort bij Vechten leverde eind april een interessant uitstapje op voor de rondleiders van het Gilde. Johan le Fèvre, rondleider van het Gilde en vroeger gids bij het fort trakteerde de aanwezigen op een gedegen presentatie over de Hollandse Waterlinie in het algemeen en de historie van fort bij Vechten in het bijzonder. Daarna volgde een uitgebreide rondleiding door een van de gidsen van het fort dat sinds enkele jaren als het Waterliniemuseum bezoekers trekt.

FOTO: ALFRED STURKENBOOM

JOHAN LE FÈVRE GEEFT EEN PRESENTATIE

In fort bij Vechten verbleven tijdens mobilisaties onderdelen van het vestingleger. Soms ging het om slechts enkele dagen maar tijdens de Eerste Wereldoorlog en de periode voorafgaand aan het begin van de Tweede Wereldoorlog was dit een drukbezette militaire post.

Fort bij Vechten maakt deel uit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie die in de negentiende eeuw werd ontworpen en die over een lengte van 85 kilometer van Muiden tot aan de Biesbosch liep. Doel was om het westen van ons land te verdedigen tegen vijandelijke legers. De eerste aanzet werd nog gegeven door Napoleon toen Nederland onderdeel was van het Franse keizerrijk. Maar het echte werk begon toen koning Willem I vanaf 1815 de scepter zwaaide over Nederland. In totaal werden ongeveer 50 forten gebouwd in het waterlinietraject op plekken waar het water zelf geen of onvoldoende bescherming bood.

'Alleen al voor fort bij Vechten zijn 16 miljoen bakstenen gebruikt.'

Fort bij Vechten is tussen 1867 en 1870 gebouwd. Het maakte deel uit van een tweede linie van versterkingen rond Utrecht die nodig was omdat de eerste linie vestingwerken te dicht bij de stad lag. Met steeds krachtiger wapens en een groter

vuurbereik moesten de forten op ruime afstand van de stad liggen om aanvalspogingen te weerstaan. Voor de bouw van het fort werden honderden werklieden verzameld. Alleen al voor fort bij Vechten zijn 16 miljoen bakstenen gebruikt. De burgemeester van Bunnik maakte destijds bezwaar bij de autoriteiten in Den Haag tegen de invasie van bouwvakkers. Zijn klacht betrof niet de kwaliteit van het metselwerk. Dat is zo te zien nog altijd goed uitgevoerd. Nee, het ging hem om het gedrag van de arbeiders die in hun vrije tijd overlast veroorzaakten en vrouwen bezwangerden.

'In 1951 heeft het ministerie van Defensie de forten overbodig verklaard.'

FOTO: ALFRED STURKENBOOM

FOTO: ALFRED STURKENBOOM

overigens te klein om 600 soldaten te huisvesten in tijden van mobilisatie. Daarom werd op het terrein in 1880 een extra bomvrije kazerne gebouwd. De verblijven van de soldaten waren uitermate sober en het vochtige binnenklimaat was een regelrechte aanslag op de gezondheid. De officieren waren beter af, niet alleen met sanitair maar ook qua comfort waren hun kazernes duidelijk luxer dan die van het voetvolk. Het fort is met zijn door meters grond gecamoufleerde gebouwen, bastions en een labyrint van duistere gangen,

trappen en aarden wallen een aantrekkelijk uitje voor wie in de militaire historie is geïnteresseerd. Voor die categorie bezoekers is het wel jammer dat er van enig interessant historisch wapentuig vrijwel niets is te zien. Opvallend zijn wel de drie stalen mitrailleurkazematten die eind jaren dertig werden opgeleverd. Eenmaal buiten op het grote terrein (400 bij 200 meter) is het tegenwoordig een groene oase met plekken waar vleermuizen zich uitermate thuis voelen. Staatsbosbeheer waakt over het groene karakter van het gebied al zijn er wel horecavoorzieningen. In 1951 heeft het ministerie van Defensie de forten overbodig verklaard. Wel werden de ruimtes van het fort nog jarenlang gebruikt door Defensie, bijvoorbeeld om de banden van Defensievoertuigen op te slaan. Via een eigen toegang tot de A12 was de aan- en afvoer van het rubber geen probleem. Met exposities en rondleidingen (ook voor scholieren) trekt het fort de nodige belangstelling. Extra interessant is natuurlijk dat dit fort dichtbij Castellum Fectio ligt, een van de vele Romeinse forten. Het Waterliniemuseum biedt een rondleiding naar het nabijgelegen castellum aan.

FOTO: ALFRED STURKENBOOM

MET DE GIDS OP HET FORT

FOTO: ALFRED STURKENBOOM

Van stroopsoldaatjes tot poepton

door Aart de Veer

Op een zaterdag in juni tref ik om 1 over 11 vrijwilliger Pieter van Rij voor de ingang van het heropende Volksbuurtmuseum in de Waterstraat, direct achter de Jacobikerkerk. We kunnen nog niet naar binnen want Pieters collega is binnen bezig de zaak op te starten. Dus bekijken we de mooie gevel van wat ooit de Hervormde Diaconie voor Wijk C was, een vriendelijk ogend gebouw ergens tussen de Neostijlen en de Jugendstil in. Ernaast, en in dezelfde stijl, het huis van de diaken-beheerder die daar gratis mocht wonen.

Eenmaal binnen, de Museumkaart gescand, maak ik een zwerftochtje door dit prachtig opgeknapt museum dat de geschiedenis van Wijk C en het 'volkse leven' dat daarbij behoorde in beeld brengt. En in geluid want op mijn pad door het pand word ik begeleid door een uitstekende audiotour. Het gezin Marie, Willem en hun kinderen Jan en Wiesje geven toelichting op hun leven in deze buurt, deels in onvervalst plat Utrechts.

Je ziet hoe hun inrichting er uitgezien moet hebben, compleet met ouderwetse keuken en een eenvoudig pronkkastje. Natuurlijk hangt de was gewoon in de kamer. Boven is een kleine schoolklas te zien en een winkel, waar je het recept voor 'stroopsoldaatjes' kunt meenemen – om zelf het goedkoopste snoepje uit suikerwater en boter te kunnen maken ...

FOTO: ALFRED STURKENBOOM

FOTO: ALFRED STURKENBOOM

In de ronde verhalenkamer komen (oud-)bewoners van Wijk C aan het woord en komt een grote diversiteit van onderwerpen aan de orde: gezin, school, werk, uitgaan en seksualiteit.

Op diverse plekken in het museum kun je ook je ruikvermogen testen: druk op de knop, snuif de geur op en geef er een naam aan. Als je het klepje eronder optilt lees je wat je geroken hebt. De poepton (regelmatig opgehaald door de strontkar – ook wel Boldootwagen genoemd!) was er niet bij... Sommige mensen die niet de 'luxe' van zo'n ton in eigen huisje hadden, gingen overigens naar een openbaar sekreet! In de buurtbios beneden zit je in een ouderwetse rijtjesbioscoopstoel en kijk je naar filmpjes over de stad, vooral Wijk C, in het begin van de twintigste eeuw. Dan komt ook de sloophamer in beeld die een groot deel van de 'onbewoonbaar verklaarde woningen' afbreekt. Nieuwbouw die ervoor terugkomt, ook kantoorgebouwen, verandert het karakter van de wijk zo dat er een speciaal Comité Wijk C in het leven geroepen wordt dat strijdt voor behoud en herstel waar mogelijk.

Op de begane grond is ook een ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen. Op het moment van mijn bezoek is nog te zien 'Op vakantie gaan' – ook al heel anders dan de cruises en vliegereizen van tegenwoordig.

Bij mooi weer kun je in de binnentuin zitten waar, achter een glazen wand, onder meer een hondentrekkar (allang verboden) te zien is en oud bakkersgereedschap van Do Schat.

Het Volksbuurtmuseum: een echte aanrader!

Volksbuurtmuseum, Waterstraat 27, 3511 BW Utrecht.
Tel 030 2318292
Open dinsdag t/m zondag van 11.00 tot 17.00 uur
Directeur Lysette Jansen
www.volksbuurtmuseum.nl
Toegang € 7,50 (v) / 3,00 (k). Met Museumkaart gratis

Gildemeesters en -gezellen

door Martijn Verviers

Het zal, denk ik, niemand ontgaan zijn dat er binnen ons Gilde het afgelopen jaar gesprekken zijn gevoerd over mogelijke verbeteringen van onze taalbegeleiding. Daarbij bleek dat velen van ons denken dat het inwerken en begeleiden van nieuwe taalvrijwilligers beter zou kunnen. De suggestie daarbij was om een beginnende vrijwilliger te koppelen aan een ervaren collega, zodat de debutant een direct aanspreekpunt heeft bij de start van het vrijwilligerswerk. Het idee van de Gildemeesters die de Gildegezellen gaan inwerken was geboren. Binnenkort zal dit binnen de organisatie worden ingevoerd, uitgerold zou men in Den Haag zeggen.

Met de termen 'meesters en gezellen' sluiten we aan bij de middeleeuwse terminologie. Bij middeleeuwse gilden horen meesters en gezellen. De meesters leiden de gezellen op tot echte vakmensen, die op hun beurt, als hun tijd gekomen is, weer gezellen gaan opleiden. En zo verder...

'Je begrijpt het al: ons Gilde is helemaal niet hiërarchisch en het proces van meesters en gezellen zal bij ons heel anders verlopen.'

Inhoudelijk zijn er natuurlijk wel grote verschillen. We gaan niet terug naar oude tijden. Toen waren de gilden gericht op dingen als het maken van meubelen, het bewerken van ijzer of het bakken van brood. De meester beheerste dat vak volledig. De gezel, piepjong, het eerste voorzichtige dons op de kaken (het was een mannenwereld, dames) wist van niks en moest alles stap voor stap leren. Het was een hiërarchische wereld: de gezel stond onderaan de ladder en de meester ver boven hem. Men dacht verticaal, hoger en lager. De eerste weken veegde de gezel - op een wenk

van de meester - de houtkrullen onder de werkbanken vandaan en langzaam werd hij ingeschakeld bij het meer inhoudelijke werk. Hij leerde de diverse houtsoorten kennen, de planken - met de vleug mee - te schaven en te werken met beitels en gutsen. Na jaren leerde hij pen-en-gat- en zwaluwstaartverbindingen maken en omgaan met warme lijm en pianoscharnieren. Gedurende al die jaren werd hij door de meester op de vingers gekeken en kreeg hij de nodige kritiek, uitbranders en een enkel compliment, totdat zijn werk zo goed werd bevonden dat hij, inmiddels volwassen geworden, zijn meesterproef mocht afleggen en hij van gezel tot meester werd bevorderd. Hij had de gildeladder met succes beklommen.

Je begrijpt het al: ons Gilde is helemaal niet hiërarchisch en het proces van meesters en gezellen zal bij ons heel anders verlopen. De gezellen die bij ons binnenkomen zijn ook niet piepjong maar brengen een mensenleven aan ervaringen met zich mee. Onze meesters zijn geen vakmensen die het werk tot in de finesses beheersen en in de vingers hebben. Ook al weet de meester niet het antwoord, hij weet wel dat het belangrijk is om telkens opnieuw de vraag te stellen hoe je iemand het beste kunt begeleiden en te onderzoeken wat diegene nodig heeft. Wel heeft hij enige ervaring opgedaan en die kan hij delen met de gezel, zijn nieuwe collega, die daarvan kan profiteren.

Mensen zijn telkens anders en verschillen op heel veel manieren van elkaar. Staar je dan ook niet blind op het antwoord op de vraag hoe taalbegeleiding het beste vorm kan krijgen. Er is misschien geen - eensluidend - antwoord op die vraag. Inzicht en begrip moeten we, denk ik, niet altijd zoeken in dichtgetimmerde antwoorden maar proberen te vinden in onontkoombare vragen. En laten we dat dan vooral samen proberen.

Ik kan me voorstellen dat meester en gezel zich een paar keer samen buigen over de vraag hoe je iemand kunt begeleiden, wat de mogelijkheden zijn en hoe knelpunten kunnen worden opgelost. Hier is geen hiërarchie, geen hoger en lager, geen verticaal denken, nee, onze gezellen en meesters zijn collega's en leren uitdrukkelijk van elkaar.

Als je de komende tijd een telefoontje krijgt waarin wordt gevraagd om in bovenstaande zin, als gildemeester een nieuwe vrijwilliger in te werken, zeg dan niet automatisch 'nee'. Het zal niet idioot veel tijd kosten, kan een nieuwe collega helpen, is leuk en je leert er zelf zeker ook van. We moeten als vrijwilligers onze vrijwilligersorganisatie in de lucht houden.

Naast het meester/gezelpoject zijn er nog andere ideeën tot verbetering naar boven gekomen, zoals het vormen van gesprek/intervisiegroepjes en het aanleggen van een digitaal 'handboek', waarover binnenkort meer.

In het najaar zal weer een taaltref worden gehouden die deze keer een bijzonder karakter krijgt. Ook daarover zul je nog bericht ontvangen.

BRON: HISTORISCH MUSEUM BEVELANDE

GILDEMEESTERS EN -GEZELLEN

Nieuwkomers sneller wegwijs

Interview met Claudia van Essen van Welkomhuis Utrecht door Cor van Santen

Sinds oktober vorig jaar heeft deze stad een mooie plek om inburgeraars wegwijs te maken in hun nieuwe leefomgeving. Het gaat om het Welkomhuis Utrecht dat kantoor- en werkruimtes heeft in een groot pand aan de Grebbeberglaan, met de fraaie naam Gebouw Nieuw Welgelegen.

Begin dit jaar werd dit Welkomhuis feestelijk geopend in aanwezigheid van verantwoordelijk wethouder Rachel Streefland. Ook staatssecretaris Maarten van Ooijen (Welzijn) kwam langs en dat lag voor de hand want hij was eerder als wethouder in Utrecht de initiatiefnemer van het Welkomhuis.

Veel meer ruimte

Claudia van Essen is de sociaal beheerder van het Welkomhuis. 'Voordat we aan de Grebbeberglaan zaten, hebben we gewerkt vanuit een schoolgebouw op Kanaleneiland. Dat bleek al snel te klein te zijn en we zijn blij dat we hier over veel meer ruimte beschikken want we hebben inburgeraars veel te bieden. Het betreft dus mensen met een verblijfsstatus die in Utrecht woonruimte hebben gekregen maar op allerlei gebieden wegwijs in onze stad moeten worden gemaakt. Daarvoor heeft Utrecht een inburgeringstraject opgezet dat drie jaar duurt.'

Het mooie van het Welkomhuis is dat het werk- en ontmoetingsruimte aanbiedt voor allerlei organisaties die de nieuwe Utrechters helpen om zich thuis te voelen in de stad. Zoals Vluchtelingenwerk Nederland. Maar ook de buurtteams en de gemeente Utrecht houden hier spreekuur. Iedere inburgeraar heeft twee contactpersonen: iemand bij de gemeente en iemand bij Vluchtelingenwerk. In het Welkomhuis is ook een taalschool gevestigd.

FOTO: COR VAN SANTEN

HET WELKOMHUIS OP DE BEGANE GROND VAN GREBBEBERGLAAN 3A

FOTO: COR VAN SANTEN

CLAUDIA VAN ESSEN BEKIJKT HET BREDE AANBOD VAN HET WELKOMHUIS

Taalcafé

Zelf organiseert Claudia twee keer per week een taalcafé waar ze met de nieuwe Utrechters allerlei kwesties behandelt en oplossingen aanreikt. 'Bijvoorbeeld: wat doe je als op straat loopt en ziet dat iemand een ongeluk krijgt. Dan praat je onder meer over alarmnummer 112. En met een vraag-antwoordaanpak train je de bezoekers hoe ze in dit soort situaties moeten handelen. Dat leidt altijd tot meer aanverwante onderwerpen en daar praten we dan over in het tweede uur van het taalcafé. De voertaal in het café is Nederlands maar als onderwerpen te lastig zijn nemen we een pauze waarbij deelnemers elkaar in het Engels of in hun moedertaal bijpraten.' In de toekomst hoopt ze dat de discussies in het taalcafé ook zullen worden geleid door nieuwkomers die zelf intussen de Nederlandse taal goed beheersen. Per keer wordt het taalcafé door ongeveer twaalf mensen bezocht. Het verloop onder de deelnemers is best groot en dat komt onder meer doordat mensen werk vinden, vrijwilligerswerk gaan doen of ontdekken dat er vaak ook in hun eigen wijk taalcafés bestaan.

Fietsles

Er zijn nog veel meer redenen waarom het Welkomhuis populair is. Zo worden er op vrijdag fietslessen gegeven. 'We hebben hier een groot plein voor het gebouw dus dat helpt', vertelt Claudia. Voor 15 euro kopen mensen tien fietslessen die worden gegeven door de Fietsmeesters, een non-profit organisatie die samenwerkt met de afdeling Sport van de gemeente. Via Vluchtelingenwerk wordt een cursus 'omgaan met geld' aangeboden. Vrouwen kunnen met de sportschool kennismaken in het lokaal van Lady Fit. Als mensen met gezondheidsproblemen zitten waar ze met hun huisarts niet uitkomen, kunnen ze hier aankloppen bij de organisatie Dokters van de Wereld. Dit zijn professionals uit de zorg die in het Welkomhuis als vrijwilliger met nieuwkomers praten over hun problemen. En als het moet, halen ze mensen erbij die de cultuur van de betrokkene goed kennen.

'Het mooie van het Welkomhuis is dat het werk- en ontmoetingsruimte aanbiedt voor allerlei organisaties die de nieuwe Utrechters helpen om zich thuis te voelen in de stad.'

Bijzondere soep

In de huiskamer van het Welkomhuis wordt elke maandag een andere soort verse soep gekookt zoals die in de landen van herkomst bekend is. De twee vrijwilligers die dit project trekken, krijgen hulp van bezoekers van het Welkomhuis. Het is een succesnummer dat mensen veel plezier geeft en tot verbinding leidt, ziet Claudia.

FOTO: COR VAN SANTEN

WELKOM IN HET WELKOMHUIS

DOCK is actief in vele wijken en buurten in Utrecht. Onze speeltuinen en buurtcentra zijn open voor iedereen en we ontmoeten je er graag. Ze zijn ook te vinden op straat, bij de DOCK-bus en bijvoorbeeld bewonersbijeenkomsten.

'De kracht van wij samen'

De DOCK sociaal makelaars zijn echte netwerkers: ze kennen veel mensen en organisaties in de wijk. Ze horen graag je ideeën en vragen en hebben informatie over van alles wat de wijk en de bewoners aangaat.

De sociaal beheerders maken dat je je thuis voelt in de buurtcentra.

De speeltuinmakers maken, samen met de bezoekers, van de speeltuinen een leuke en veilige plek om samen te spelen en te leren.

DOCK helpt mensen hun eigen leven en het leven van anderen te verbeteren. Ieder mens heeft talenten om in te zetten voor zichzelf en voor anderen. Veel mensen zijn bereid om anderen te helpen en iedereen heeft soms hulp nodig. Medewerkers van DOCK ondersteunen mensen in het nemen van initiatieven. Zij leggen contacten tussen mensen en organisaties in de buurt en brengen mogelijkheden samen.

DOCK is met meer dan 750 medewerkers en zo'n 1750 vrijwilligers en stagiairs actief in Amsterdam, Rotterdam, Zaanstad, Schiedam en Utrecht.

De sociaal werkers van DOCK staan middenin in de samenleving en kennen de wijk goed.

Jong of oud, alleen of samen, praktisch of theoretisch opgeleid, met een groot of klein netwerk, werkzoekend of met een betaalde baan. Iedereen kan meedoen met de activiteiten van DOCK. Ze ondersteunen bewoners die een idee voor een activiteit hebben of iets willen organiseren om het welzijn van bewoners te vergroten. Van idee tot uitvoering. Dit doen wij op een coachende manier.

Ook voor levensvragen of praktische hulpvragen kunnen bewoners terecht bij DOCK.

bron: www.dock.nl

Het Welkomhuis wordt beheerd door de stichting DOCK, een welzijnsorganisatie die in een aantal grote steden maatschappelijke taken uitvoert met beroepskrachten maar ook draait op de inzet van veel vrijwilligers. In Utrecht is DOCK actief in een aantal buurtcentra en speeltuinen.

Ben Cals

Tandarts met een meter boeken over Utrecht in de kast

FOTO: PRIVÉARCHIEF

BEN CALS BIJ ZIJN PRAKTIJK

Het was 1979 toen ik in Utrecht ging studeren. Elke dag fietste ik door de stad op weg naar de Uithof. Door het mooie Wilhelminapark, langs de praktijk van een tandarts. Ik kon toen niet bedenken dat ik zoveel jaren later hier zou werken. Na ruim 38 jaar tandheelkunde ging ik in 2022 een dag minder werken.

Ik wist van twee van mijn patiënten/cliënten dat ze wandelingen verzorgden bij Gilde Utrecht. En daar hadden we het wel eens over in mijn behandelstoel.

Mijn interesse in geschiedenis was er altijd al. En de mogelijkheid om nu bij Gilde Utrecht wandelingen te kunnen verzorgen leek me erg leuk en uitdagend. Ik werkte natuurlijk al wat jaren met mensen, maar ik had totaal geen ervaring met groepen; dat was dus een nieuwe uitdaging voor me. Ik begreep dat de start met nieuwe 'leerlingen' plaats zou vinden in januari 2023.

'Omhoog kijken is een must, want daar is immers de historie van de stad zichtbaar, leerde ik.'

Na de mededeling dat ik mocht beginnen kwam de start van een reeks leerzame ochtenden, telkens gevolgd door een rondwandeling met een van de ervaren gidsen van Gilde Utrecht.

Samen met mijn coach Bart Seidel zwierven we door de stad; zijn enorme kennis en enthousiasme werkten aanstekelijk. Ik leerde steeds meer historische kanten van de stad kennen. Ik kocht ondertussen ongeveer een meter boeken over de geschiedenis van Utrecht.

Maar ook het ontdekken van nieuwe plekken in de stad was een geweldige ervaring. Omhoog kijken is een must, want daar is immers de historie van de stad zichtbaar, leerde ik.

Na verloop van tijd was het moment daar om mijn wandeling te presenteren aan mijn coach. Na wat polijsten en schaven kwam er de datum dat er 'afgelopen' moest worden.

Met een groepje van ongeveer tien liepen we mijn rondje, te beginnen op het Domplein en dan de rest van de wandeling. Ontzettend spannend vond ik het. Het liep allemaal goed af. Er was weer een rondleider bij!

Als ik door Utrecht wandel vind ik het nog steeds fascinerend hoe rustig het kan zijn op allerlei plekjes midden in de drukte van de stad. En dan is er altijd de steeds weer positieve interactie met de mensen in de groep die je rondleidt. De een is natuurlijk wat meer geïnteresseerd dan de ander, maar dat is prima. Na een aantal algemene wandelingen verzorgd te hebben ben ik nu bezig om een paar themawandelingen te maken. Want het blijft natuurlijk altijd erg leuk mensen plekken te laten zien waar ze het bestaan niet van wisten. Voor mij is dit een uitdaging, tot nog toe lukt dat elke keer.

We zijn sinds een tijdje met onze 'klas' een intervisiegroep gestart.

Het idee is elkaar op een positieve maar ook kritische manier te stimuleren. Elke maand komen we een keer samen en vaak wordt er een nieuwe wandeling gelopen. Het delen van ervaringen, opgedaan tijdens wandelingen, kan soms zeer verhelderend werken.

Voor mij is het rondwandelen een nieuwe en heel bijzondere bezigheid binnen Gilde Utrecht. Een mooie hobby naast mijn werk.

FOTO: PRIVÉARCHIEF

ACHTER DE DOM

Museumtips

*Spoorwegmuseum
Maliebaanstation 16*

Dinsdag t/m zondag 10-17 uur

Maliebaanstation 150 jaar

(t/m 1 november)

Het Maliebaanstation is een van de iconische gebouwen van de stad Utrecht en tevens entreegebouw van het Spoorwegmuseum. Dit jaar is het 150 jaar geleden dat de Hollandsche IJzeren Spoorweg-Maatschappij het station opende. Met een uitgebreide tentoonstelling wordt dit jubileum gevierd, waarin wordt teruggeblikt op de bouw, het station door de jaren heen en de mensen die er woonden en werkten.

Catharijneconvent

Lange Nieuwstraat 38

dinsdag t/m zondag 11-17 uur

Christendom en slavernij

(t/m 22 september)

De vaak onbesproken relatie tussen het christendom en het Nederlandse slavernijverleden. Zowel de voor- als tegenargumenten waren gebaseerd op de Bijbel. Dit had een impact op miljoenen mensen.

Centraal Museum

Agnietenstraat 1

dinsdag t/m zondag 11-17 uur

Mode – Chapeau: twee

privécollecties onthuld *(t/m*

29 september)

Verzamelen van mode is een kunst op zich. Het samenstellen van een collectie vraagt tijd, kennis, passie, een goed oog en een beetje geluk. In dit tweeluik zijn topstukken te zien uit twee Utrechtse privécollecties: de couturecollectie van Hans van Emmerik en de hoedencollectie van Tiny Meihuizen.

Kasteel Sypesteyn

Nieuw-Loosdrechtsedijk 150

Loosdrecht

woensdag t/m zondag 11-17

uur

Honderd jaar op weg:

museum vol verzamelingen

Jonkheer Henri van Sypesteyn (1857-1937) liet begin twintigste eeuw een park aanleggen en een kasteel bouwen. In 1924 opende hij zijn eerste tentoonstelling in het kasteel. In dit jubileumjaar presenteert Sypesteyn zich als museum vol verzamelingen. Het kasteel is uitstekend per fiets bereikbaar vanuit Utrecht.

Foto: HET UTRECHTS ARCHIEF

GROETEN UIT UTRECHT

Heeft u al een stamdocument?

door Paul Vergeer

Ik las onlangs een artikel over het maken een stamdocument. Het sprak me zeer aan omdat ik bij het overlijden van een vriend tegen het probleem aanliep dat hij alles opgeborgen had in een beveiligingsprogramma op zijn computer, waarvan niemand de code kende. Hij had geen partner, geen kinderen, maar wel stond zijn belastingaangifte klaar om te verzenden en zijn DigiD-app zat eveneens achter zijn beveiligingsprogramma. Om te voorkomen dat je naasten in dergelijke problemen komen is het nuttig, zo niet noodzakelijk om een stamdocument op te maken.

Wat is een stamdocument en wat moet er zoal in staan?

Een stamdocument is een overzicht van belangrijke informatie over je persoonlijke gegevens.

Denk hierbij aan up-to-date personalia aangevuld met je burgerservicenummer, je toegangscode tot je mobiele telefoon, bankrekeningnummers met saldi, gegevens van de hypotheekverstrekker of de woningverhuurder en informatie over je levensverzekeringen.

Voor een buitenstaander die na een overlijden zaken moet afhandelen, maar ook voor naasten die wel wat anders aan hun hoofd hebben is deze informatie in tijden van verlies van groot belang. De enorme hoeveelheid 'regelingen' die na een overlijden op je naasten afkomt is al vervelend genoeg zonder de moeilijkheid om toegang te krijgen tot de benodigde informatie.

Denk bijvoorbeeld ook aan het feit dat gezichtsherkenning niet meer werkt en er dus echt codes nodig zijn voor het gebruik van DigiD of de mobiel bankierenapp.

'Een overzichtelijk stamdocument bespaart nabestaanden veel werk na je overlijden.'

Pensioenfondsen worden automatisch door de burgerlijke stand geïnformeerd na aangifte door de begrafenisondernemer. Maar waarschijnlijk heb je meer verzekeringen, bijvoorbeeld een begrafenisverzekering. Is er ooit een levenstestament of een gewoon testament opgemaakt, ook in die documenten kunnen belangrijke zaken

staan, zoals machtigingen. Zulke documenten zijn overigens niet alleen van belang voor na je overlijden, maar bijvoorbeeld ook in geval van dementie of andere omstandigheden waarbij je zelf niet meer bekwaam bent (verkeersongeval, hersenschade door een infarct etc.).

Een overzichtelijk stamdocument bespaart nabestaanden veel werk na je overlijden. Als je gehuwd bent of samenwoont doet meestal een van de twee de financiën. Dat is praktisch, maar tegelijkertijd een risico want de andere partner weet dan lang niet altijd wat er zoal omgaat, hoeveel geld er maandelijks binnenkomt op welke rekeningen en wat er per maand betaald wordt of automatisch wordt afgeschreven.

Ook in het geval van meerdere huwelijken of partners is het noodzakelijk de dingen goed te regelen. Een vriend van mij bleek uit een ver verleden nog huwelijksvoorwaarden te hebben. Als hij voor zijn overlijden niet door een notaris had laten regelen om die voorwaarden op te heffen, had de partner bij overlijden volledig naast de boot gevestigd en een groot belastingbedrag moeten betalen om überhaupt het huis in bezit te houden.

Heb je verzamelingen of kostbare boeken, kunst en andere dure spullen, noteer ze in het stamdocument om te voorkomen dat een opkoper, die vaak na een begrafenis wordt ingeschakeld om het huis leeg te ruimen, dit soort spullen in z'n vrachtwagentje laadt. Deze firma's weten heel goed wat de waarde is van postzegelverzamelingen of andere verzamelingen en kunst. En als je regelmatig naar *Tussen kunst en kitsch* kijkt, weet je dat veel mensen vaak veel meer van waarde in huis hebben dan ze denken. Regel het van te voren zodat een opkoper er niet mee aan de haal kan gaan.

Kortom, mijn advies: leg een stamdocument aan en vertel je partner of vertrouwenspersoon waar dat ligt. Staat het op de computer, maak dan een afdruk met vermelding van de toegangscode en wachtwoord van de computer. En actualiseer het elk jaar.

Bomen met verhalen

Column door Han Davidse

In Amsterdam werd in februari 2024 een 130-jarige beuk omgezaagd op de Nieuwe Oosterbegraafplaats. Er volgde een uitvaartdienst compleet met toespraken. De Volkskrant vulde er vijf pagina's mee, Sylvia Witteman (columniste bij de Volkskrant) vond al die aandacht voor zo'n stomme beuk overdreven. Maar de bomen op een begraafplaats zien alles, bij wijze van spreken, althans ze wekken die illusie: rouwkoetsen met paarden met zwarte pluimen, heren in jacquet, dames achter zwarte sluiers, nabestaanden, achterblijvers, het leed van een eeuw, honderd jaar tranen.

In Utrecht werd in 2020 aan de Emmalaan ook een beuk gekapt, een 170-jarige rode beuk. De afscheidsdienst werd besloten met een minuut stilte. Wat zou deze rode beuk allemaal gezien hebben? In elk geval Gildegids Gerrit Hesselink die er schuin tegenover woonde. De boom moet hem honderden keren op en af zijn fiets hebben zien stappen, richting stad of huiswaarts. Het zijn bomen met een verhaal.

Hoewel dit beide zieke bomen waren, aangetast door een schimmel, blijft het vellen van een boom een dramatisch schouwspel. Takken die met een zware zucht naar beneden vallen, de stam - verworden tot een totempaal - die met een doffe dreun valt en de hele omgeving doet sidderen, een laatste machtsvertoon. Als toeschouwer bekruipt je het schuldige gevoel een ramptoerist te zijn.

Overigens, grote oude bomen in de stad zijn een uitstervend beeld. Door veelvuldig openbreken van straten worden de wortels verstoord bij werkzaamheden aan riolering, kabels en leidingen. Ouder dan gemiddeld dertig jaar worden ze niet. Bovendien mogen stadsbomen ook vooral niet te lastig zijn. Stuifmeel is heel vervelend voor hooikoortspatiënten, kleverige honingdauw zou de auto's beschadigen en de vele schitterend bloeiende dubbele paardenkastanjes op de Neude veroorzaakten overlast door kastanjes die in de glazen bier op de terrastafeltjes vielen. Ze werden gekapt met als officiële reden ziekte en daarmee een gevaar voor de omgeving.

'Goed toeven moet het in de late middeleeuwen zijn geweest onder een linde aan de Mariaplaats.'

Zo zijn er veel meer bomen met een verhaal. In een oud manuscript wordt bijvoorbeeld vermeld dat een extract van het blad van de Anna Paulownaboom voorkomt dat de huid gaat rimpelen en het haar grijs wordt. Ook gaat het verhaal dat de vruchten van de moerbeiboom je kunnen genezen van een slangenbeet, een keelabces of spierpijn.

RODE BEUK EMMALAAN IN BETERE TIJDEN

En de zwarte els, een boom die al vele eeuwen van West-Europa tot in het Verre Oosten voorkomt, krijgt na het kappen een oranjerode kleur, alsof hij bloedt. Dit leidde tot het bijgeloof dat de boom de belichaming was van een kwade geest. Deze kwade geest kan je ook afleiden uit het feit dat honderden koeien, die vaak schuilen onder zwarte elzen die langs sloten en aan de randen van weilanden staan, omkomen door blikseminslag. De bomen maken verticale wortels die tot in het grondwater reiken; daardoor zijn de elzen zeer 'geaard' en trekken de bliksem aan.

In Utrecht is de Hollandse Linde de meest gekoesterde boom. Het is een boom met status. Vaak is de linde het middelpunt van een (dorps)plein en de boom waaronder in vroeger tijden recht werd gesproken. Denk aan de zogenaamde gerechtslinde op het terrein van de immuniteit van Sint Jan, hier in Utrecht.

Goed toeven moet het in de late middeleeuwen zijn geweest onder een linde aan de Mariaplaats. In plaats van de diensten in de kerk bij te wonen, vlijden de kanunniken zich liever onder de linde. Het kapittel moest zelfs met sancties zorgen dat ze hun kerkelijke plichten niet lieten versloffen.

En... tegen een linde plassen? Ik zou het niet doen! Volgens een oud volksverhaal was dat vroeger namelijk niet toegestaan. Deed men dit toch, dan kreeg men een wrat op het oog!

Puzzel

door Thom van Rossum

Vorige puzzel

In de serie Bekende Utrechtse ging het de vorige keer over vier stadgenoten die een functie hadden op kerkelijk gebied. De oplossing luidt als volgt:

1. Bisschop uit de vorige eeuw van de oude stempel met als wapenspreuk Eternitati Laboramus: Engelbertus Lagerwey (1880-1959), pastoor en later bisschop van de Oud-katholieke Sint-Gertrudiskerk. Zijn wapenspreuk betekent Wij werken voor de eeuwigheid; de beide beginletters vormden zijn eigen initialen.
2. Kardinaal uit de vorige eeuw die de Duitse bezetter stevig van repliek heeft gediend: Johannes kardinaal de Jong (1885-1955).
3. Sociaal bewogen pater uit de vorige eeuw die in Wijk C veel tot stand heeft gebracht: Pater Sebastianus van Nuenen (1898-1966).
4. Theoloog uit de zeventiende eeuw die een straat heeft vlak bij de volgende fase van de Illustere school: Gijsbertus Voetius (1588-1676).

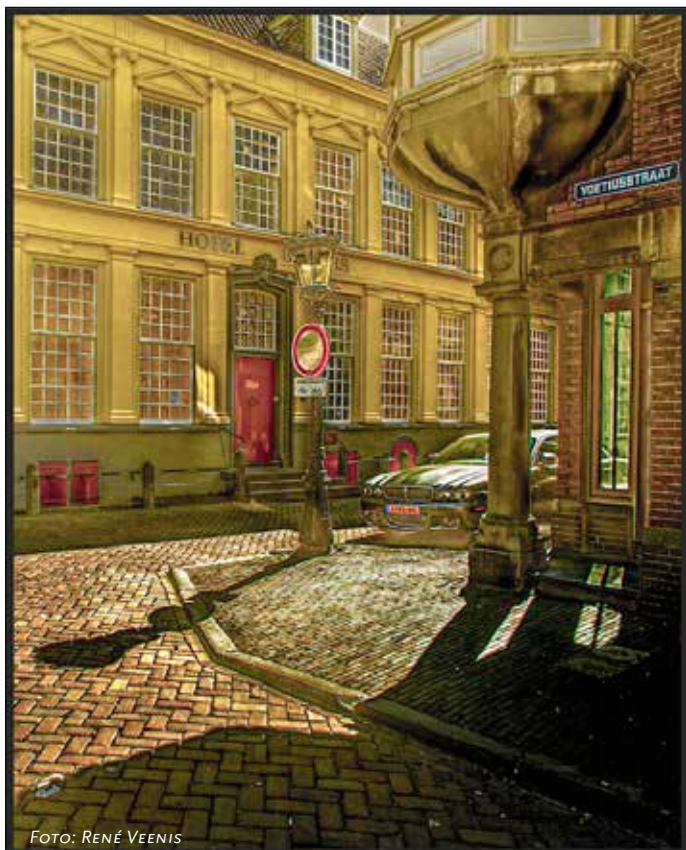

FOTO: RENÉ VEENIS

VOETIUSSTRAAT

Onder de inzenders was er niemand met het goede antwoord op de eerste vraag. Vraag 2 t/m 4 werden wel goed beantwoord en het lot heeft Peter Gieling als winnaar aangewezen. De op te halen prijs ligt op het Gildekantoor.

Alle inzenders hadden de locatie van de tekening van Henk van Hilten gevonden: het betreft de flats aan de Troelstralaan. De getekende flats staan op de nominatie om gesloopt te worden. Ook het blok achter de Troelstralaan wordt gesloopt. Indertijd woonden er veel jongeren die een hechte gemeenschap vormden. De naam van dit sociale gebeuren was 'Buurland'. Er werden tuinfeesten en bbq's gehouden. Op deze plaats komt nieuwbouw (Talmaproject).

Nieuwe puzzel

We zetten de serie Bekende Utrechtse voort en vragen naar vier architecten van wie er een dit jaar is overleden.

1. Hij restaureerde het Rietveld Schröderhuis en herbouwde het Rietveldpaviljoen in Kröller Müller.
2. Architect uit de vorige eeuw die zijn sporen heeft verdiend door al vroeg te experimenteren met barokke krullen en andere ronde vormen.
3. Hij deelde met Bart van der Leek een atelier in de Herenstraat 19. Zijn werk vind je terug in Oog in Al.
4. Na zijn lagere school begonnen als meubelmaker eindigde hij als eredoctor van de Technische Hogeschool te Delft.

Weet je de puzzel op te lossen of kun je vertellen waar de tekening van Henk van Hilten is gemaakt? Je kunt je antwoord voor 1 november mailen naar kantoor@gildeutrecht.nl of, als je liever pen en papier gebruikt, opsturen naar Redactie *Bij de Werven*, Lange Smeestraat 7, 3511 PS Utrecht

De Achterpagina

---

door Henk van Hilten

